

INVESTITSION MUHIT JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH DRAYVERI

Hakimova Yulduz

Surxondaryo viloyati 13-sonli umumta'lim maktabi

ORCID: 0009-0002-6372-2273

yhakimova870@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada investitsiyalar, investitsion muhit holatini yaxshilash, iqtisodiyotimizni rivojlantirishda mahalliy va xorijiy investitsiyalarning o'рни va holati tahlil qilingan. Hududlarda investitsion muhitni yaxshilash muhimlik holati ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya, investitsion muhit, jozibadorlik, investorlar huquqi, Investitsiya kodeksi, investitsion ombudsmen, moliyalashtirish manbalari, to'g'ridan- to'g'ri investitsiyalar, mahalliy investitsiya.

ПОВЫШЕНИЕ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СРЕДЫ – ДРАЙВЕР РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ

Хакимова Юлдуз

Средняя школа № 13 Сурхандарьинской области

Аннотация. В данной статье анализируются роль и статус инвестиций, улучшения состояния инвестиционного климата отечественных инвестиций в развитии нашей экономики. Подчеркнута важность улучшения инвестиционного климата в регионах.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, привлекательность, права инвесторов, Инвестиционный кодекс, инвестиционный омбудсмен, источники финансирования, прямые инвестиции, местные инвестиции.

INCREASING THE ATTRACTIVENESS OF THE INVESTMENT ENVIRONMENT IS A DRIVER FOR THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY'S ECONOMY

Hakimova Yulduz

Surkhandarya regional secondary school No. 13

Abstract. This article analyzes the role and status of investment, improving the investment climate, domestic and foreign investment in the development of our economy. The importance of improving the investment climate in the regions is highlighted.

Keywords: investment, investment climate, attractiveness, investor rights, Investment Code, investment ombudsman, sources of financing, direct investments, local investment.

Kirish.

2020 yil 28 dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining 2021-2023 yillarga mo‘ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi

Prezident qarorlari qabul qilinib, 2019 yil 220,7 trln so‘m investitsiya iqtisodiyotimizga kiritilgan bo‘lsa, 2021 yil yakuniga qadar 10 milliard dollardan ortiq investitsiya o‘zlashtirilgan. Xorijiy kapital ishtirokida faoliyat ko‘rsatayotgan korxona va tashkilotlarning umumiy soni esa 2022 yil 1 aprel holatiga ko‘ra 13 656 tani tashkil etib, mamlakatimizga 50 dan ortiq davlatlar investitsiya kiritmoqda va ularning ichida eng yuqori ko‘rsatkichlar quyidagi davlatlar kesimiga to‘g‘ri keladi: *Rossiya, Xitoy, Turkiya, Qozog‘iston, Koreya*. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 19 iyuldagi Farmoniga muvofiq, Strategik rivojlanish agentligi tashkil etilib, investitsiya faoliyatining istiqbolli yo‘nalishlarini aniqlash, xalqaro tajriba asosida iqtisodiy tarmoqlarni isloh qilish va hududlarning investitsiya salohiyatini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish kabi vazifalar yuklatilgan edi, ular investitsiya faoliyati bilan bog‘liq 18 ta muhim tadbirni joriy yilda amalga oshirishni rejalashtirgan. Investorlar huquqlarini himoya qilish maqsadida qabul qilinayotgan qonun va qarorlar, yaratilayotgan shart-sharoitlar birinchidan, mamlakatimizning mahalliy hamda xalqaro ochiqqligini ta‘minlayotgan bo‘lsa, ikkinchidan, o‘z kapitalini mustaqil kiritmoqchi bo‘lgan investorlar nazarida O‘zbekiston jozibadorligini yanada oshirmoqda.

Aytish joizki, qilinayotgan ko‘plab tadbirlarga qaramasdan, investitsiya sohasida kamchiliklar yetarlicha bo‘lib, ba‘zi hudud va tarmoqlarda investitsion jozibadorlikni oshirish jarayoni amalga oshirilmaganligi, yashirin iqtisodiyotning mavjudligi tufayli investitsion muhit yuqori darajada yaxshilanmayotganligi, investitsiya muhiti bo‘yicha hududlar reytingi joriy qilinmaganligini fikrimiz dalili sifatida keltirishimiz mumkin.

Adabiyotlar sharhi.

Investitsiya va investitsion muhit doimiy o‘rganilayotgan va yangiliklar kiritilayotgan, amaliy qo‘llanishni talab qilayotgan iqtisodiy jarayonlardan sanaladi. Buning sababi, hozirgi rivojlanayotgan jarayonlarda har bir soha va tarmoqlar investitsion muhitni talab qilmoqda. Investitsiya jarayoni haqida ba‘za yangilish tushunchalar mavjud bo‘ladi. *Tashqi qarzlarni xorijiy kapitaldan, xorijiy portfellni investitsiyalarni to‘g‘ridan - to‘g‘ri xorijiy investitsiyalardan farqlash kerak* (Theodore Moran, & other, 2021). *Tovarlarga sirli aura berish, ommaviy axborot vositalari ko‘pincha bozor ishtirokchilarini “investorlar” emas, “spekulyatorlar” deb atashlari natijasida insonlarda investorlar, investitsiya faoliyati haqida to‘g‘ri va yetarli ma‘lumotlar mavjud emas* (Fabbozi, & other, 1997). Investitsion muhitni yaratishdan oldin bu jarayon haqida ishonchli hamda to‘g‘ri ma‘lumot berib borilishi va buni ommaviy axborot vositalarida ham yoritish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Investitsiya haqida kuzatishlar natijasida keltirilgan ko‘plab ta‘riflar mavjud. *Investitsiyalar-kelajakda kattaroq foydaga ega bo‘lish uchun buguncha puldan ajralishdir* (Шарп, Александер и др., 2003). *Ular umuman kapitalning hozirgi qiymatini saqlash va (yoki) bu qiymatning jamg‘armalarini ko‘paytirish maqsadida kapitalga aylantirish paytida sodir bo‘ladi hamda shu sababli, ular bu vaqt oraliqida iste‘mol qilinmaydi va muayyan muddatga aniq-konkret ob‘yekt, jarayonlarga biriktiriladi, ularda band qilinadi, bunda ular aniq aniq bo‘lmagan xatarlarga duch keladi* (G‘ozibekov, 2002). Investitsiyalarni keng jalb qilish uchun investitsion muhit jozibadorligini oshirish, umuman hudud va tarmoqlarda investitsion muhitni yaratish dolzarb iqtisodiy muammolardan bo‘lib kelmoqda. Mahalliy va xorijiy investorlarning e‘tibori albatta dastlab mamlakat, hududdagi investitsion muhitga qaratilishi tabiiydir. Ko‘pchilik xorijiy investorlar o‘z kapitalini kiritishdan oldin Beri indeksidan foydalangan holda mamlakatning investitsion muhitini mezonlar asosida baholashi ularning risk holatini kamaytirishga yordam beradi. *Investitsion muhitda xorijiy investitsiyalarga nisbatan davlat siyosati, xalqaro shartnomalar shartlarini bajarish, xorijiy mulkni milliyalashtirish, turli masalalar bo‘yicha xalqaro shartnomalar tizimida ishtirok etish davlat*

boshqaruv tizimlarining mustahkamligi, siyosiy rahbariyatning muqarrarligi, davlatning iqtisodiyotga aralashish darajasi, iqtisodiy siyosatning mukammalligi va boshqalar (Imomov, 2011) jozibadorlikni oshirish ko'p tizimli jarayon ekanligini bildiradi. Davlat hokimiyatining ta'sirchanligi investitsion muhitni belgilovchi asosiy omillardan biridir. Mamlakatimizda ko'plab korxonalarda davlat ulushi yuqoriligi tufayli investitsiya muhitini rivojlantirish biroz sekin amalga oshirilmoqda. Bu jarayonni tezlashtirish uchun xususiylashtirish amalga oshirilmoqdaki, xorijiy investorlar davlat ulushi kamroq yoki deyarli bo'lmagan korxonalarga ko'proq investitsiya kiritadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot ishi investitsion jarayonlar doirasida quyidagi metodologiyalardan foydalanish orqali olib borildi:

- Mamlakat va hududlar investitsion holatini sintez va turli yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilish;
- Sohalar va hududlar investitsion holatini kuzatish va tizimli tahlil qilish;
- Kuzatishlar davomida turli xil guruhlash asosida kapital kiritilgan tarmoq, viloyatlarni taqqoslash va grafik usulidan foydalangan holda ifodalash.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Investitsion muhitni yaxshilash, investorlar huquqini himoya qilish maqsadida davlatimiz rahbari tomonidan ham ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda va oshirilishi belgilangan. Investitsiya borasida qilinishi kerak bo'lgan va investitsiya jalb qilinishi muhim hisoblangan soha va yo'nalishlar "Yangi O'zbekiston Strategiyasi"da ham mavjudligi investitsiya nafaqat hozirgi kunda, balki kelajakda ham yurtimiz uchun muhim jihat bo'lishini anglatadi. Unga ko'ra iqtisodiy strategiyamiz kata hajmdagi investitsiyalarni jalb qilishga qaratilgan bo'lib, uning o'sish sur'atlari so'ngi 10 yilda yalpi ichki mahsulotning kamida 25 foizini tashkil etishiga erishish kerakligi ta'kidlangan.

Bundan tashqari investorlar huquqlari va qonuniy manfaatlarini kafolatli himoya qilish, investitsiyalar bilan bog'liq jarayonlarni tartibga solish maqsadida yagona *Investitsiya kodeksini* ishlab chiqish va Biznes – ombdusman bilan yaqindan ishlaydigan *Investitsiyaviy ombdusman institutini* tashkil etish, xorijiy sarmoyadorlar uchun investitsiyalar paketining elektron bazasini yaratish borasida topshiriqlar berilishi investorlar uchun yaratilayotgan katta huquqiy imkoniyatlardir. Raqobatdosh sanoat zanjirlarini yaratishda, qishloq xo'jaligi va oziq – ovqat tarmog'ini modernizatsiyalash, diversifikatsiyash va barqaror o'sishni qo'llab – quvvatlash uchun, suv xo'jaligini rivojlantirish borasida, turizmni rivojlantirish bo'yicha strategik vazifalardan biri sifatida, mobil va yo'ldosh aloqa operatorlarining faolligini rag'batlantirishning qo'shimcha mexanizmlarini yaratish uchun investitsiyalarni keng jalb qilish kerakligining ta'kidlanishi barcha iqtisodiyot tarmoqlari investorlar uchun ochiq ekanligini anglatadi.

Shuni ta'kidlashimiz kerakki, Respublikamiz Davlat byudjeti xarajatlari tarkibida Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi ulushi kamroq qismni tashkil qilib, 2021 yilda 357 101, 8 mlrd so'mni tashkil qilgan va bu umumiy xarajatlar uchun ajratilgan mablag'ning 0, 26% idan iborat bo'lgan. Shu sababli ham mamlakatimiz

iqtisodiyoti uchun mahalliy va xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilish muhim jihat hisoblanadi. Investitsiyalar iqtisodiyotning drayveri ekanligini hisobga olgan holda Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi" ning 26-maqsadini aynan mamlakat investitsion muhitini yanada yaxshilash va jozibadorligini oshirish etib belgilaganliklari kelgusi besh yil ichida barcha hududlar investitsion muhitini tubdan yaxshilash va mahalliy va xorijiy investorlarni to'g'ridan – to'g'ri jalb qilish maqsadida yangicha tizimli dasturlarni amalga oshirishni talab qiladi. Shu bilan birga mazkur besh yil davomida 120 milliard AQSh dollari, jumladan 70

milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralarini ko'rish belgilab berildi. Bu maqsad investitsiya faoliyatini yaxshilashni hududlar kesimida amalga oshirishni ko'zlagan bo'lib, ba'zi davlatlar bilan doimiy investitsion va tashqi savdo aloqalari mavjud viloyatlar bu jarayonni rivojlantirishi hamda hududlarda tadbirkorlarga ko'maklashish maqsadida turli markazlar faoliyatini shakllantirishi ta'kidlangan. Jumladan, Surxondaryo viloyatining Rossiya Federatsiyasi bilan biznes doirasini yanada rivojlantirish hamda viloyatda "Investorlarga ko'mak markazi" ni tashkil etish vazifa sifatida kiritildi.

Strategiyaning mazkur qismida Toshkent shahrida har yili "Toshkent xalqaro investitsiya forumi"ni o'tkazib borish belgilangan edi va buning ijrosi sifatida 2022 yil 24-26 mart kunlari Toshkent shahrida "Xalqaro investitsiya forumi" bo'lib o'tdi. Mazkur tadbirda 2mingdan ortiq ishtirokchilar- jahonning 56 mamlakatidan yirik investorlar va yuqori martabali mehmonlar qatnashgan bo'lib, 7,8 mlrd dollarlik aniq shartnomalar va investitsiyaviy bitimlar paketi imzolangan (Qaror, 2020). Shu jarayonning o'zidayoq, qiymati 3,5 mlrd dollarlik loyihalarni amalga oshirish bo'yicha dastlabki kelishuvlarga erishilganligi investorlar uchun mamlakatimiz investitsion jozibadorligini ko'rsatib berilganligidan dalolat beradi. Bu Forum doirasida, nafaqat, kelishuvlarga erishish ko'zlangan edi, mamlakatimiz iqtisodiy tarmoqlarida qilinayotgan va kelgusida qilinishi ko'zda tutilgan islohotlar, imkoniyatlar hamda imtiyozlar bilan tanishtirish va kelajak uchun ham investorlarni shakllantirish edi va bunga erishildi. Bo'lib o'tgan bu forum mamlakatimiz investitsion jozibadorligini oshirish va bu orqali investorlarni jalb qilish borasidagi bir qadam bo'ldi.

Xorijiy investitsiyalarning Respublikamiz iqtisodiyotiga keng miqyosda jalb etish rivojlanish davrining strategik va joriy vazifalarini hal etish zaruriyati bilan bog'liq. Ushbu vazifalarni bajarish natijasida o'tgan yillarda investitsiyalarning o'sishi jadallashdi. Natijada iqtisodiy o'sish sur'atlari yaxshilandi va aholining yuqori darajada ish bilan ta'minlanish holatlari yuz berdi. Investitsiya mamlakat iqtisodiyotini rivojlantiruvchi mexanizm ekanligini yana bir bor isbotladi. Bu jarayonda texnika, texnologiyalar yangilandi. Yangi ish o'rinlari yaratilishi, kadrlarning malakasini oshirish borasida qilinayotgan yangiliklarning barchasi investitsion muhit yaxshilanib borayotganligi va investorlar uchun keng yo'l ochilayotganligidan dalolat beradi.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsuloti va asosiy kapitalga investitsiyalar o'sish sur'atlarining o'zgarishi

Yillar	Yalpi ichki mahsulot (trln so'm)	Oldingi yilga nisbatan % da	Asosiy kapitalga investitsiyalar (trln so'm)	Oldingi yilga nisbatan o'sish surati % da
2017	249,1	5,3	72,155	119,4
2018	407,5	5,1	12,423	129,9
2019	511,8	5,5	19,593	138,1
2020	580,2	1,6	210,195	95,6
2021	734,6	7,4	244,962	105,2
2022 (yanvar- mart)	162,8	5,8	—	126,3
2022	840	5,9	—	—

Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

Yuqoridagi jadvalda ko'rinib turibdiki, Respublikamizda YaIMning o'sishi yuqori darajadadir. Bunda yildan yilga investitsiyalar, ayniqsa, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining ortib borayotganligi ham sababdir. Jumladan, 2020-yilning yakunlari bo'yicha asosiy vositalarga kiritilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 2019-yilning shu davriga nisbatan 101,5 foizni yoki 6,6 mlrd. dollarni tashkil etdi.

Bu haqda Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligida bo'lib o'tgan brifingda aytib o'tildi. Dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra, investitsiya dasturi doirasida 197 loyiha amalga oshirildi va shuning hisobiga 38 ming ish o'rni yaratildi. Bundan tashqari, hududiy investitsiya dasturlari doirasida jami 59,1 trln so'mlik 10 586 loyiha amalga oshirildi va bu 131,5 mingta yangi ish o'rni tashkil etilishiga imkon berdi. Shuningdek, 2020-yil yakunlariga ko'ra, eksport hajmi 15,1 mlrd. dollarni tashkil etgan. Shu bilan birga, 47 turdagi yangi mahsulotlarni eksportga yetkazib berish yo'lga qo'yildi va bir qator mamlakatlarning yangi istiqbolli bozorlariga chiqishga erishildi. Aylanma mablag'larni to'ldirish maqsadida eksport qiluvchilarga berilgan kreditlar miqdorining 50 foizigacha bo'lgan qismini kafolatlash tartibi ham yo'lga qo'yildi.

2021-yilda mamlakatimiz iqtisodiyotiga kiritilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar \$8,6 mlrd ni tashkil etdi, bu 2020-yilda jalb qilinganidan 30% ga (\$6,6 mlrd), shuningdek, 2021-yilda kutilayotgan (\$7,5 mlrd)dan 14,6% ga ko'pdir.

Davlat investitsiya dasturi doirasida yil davomida umumiy qiymati \$5,9 mlrd lik 318 ta yirik investitsiya loyihasi amalga oshirilib, hududiy dasturlar asosida umumiy qiymati \$7,4 mlrd lik yana 15,7 mingta loyiha amalga oshirilgan. Shuningdek, quvvati to'liq o'zlashtirilmagan 1,9 ming korxona o'zida to'liq ishlab chiqarishni yo'lga qo'yishga muvaffaq bo'ldi. To'xtab qolishlarning bartaraf etilishi ishlab chiqarish hajmini 4 trln so'mdan ortiq, eksport hajmini \$184 mln ga oshirish imkonini berdi.

Shu jumladan, hududlar miqyosida Surxondaryo viloyatiga 2022 yil yanvar – mart oylarida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarni hajmi yuqori darajada bo'ldi. Viloyatda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 2 444,2 mlrd so'mni (*o'tgan yilning mos davriga nisbatan 128,6%*), respublikadagi ulushi 4,9% (*hududlar orasida 11-o'rin*)ni tashkil qilgan.

Viloyatda investitsiyalar o'zlashtirilishida keskin differensiallik saqlanib qolgan. Xususan, kiritilgan investitsiyalarning 54,1 foizi viloyatning 4 ta hududi - Termiz shahri (16,8%), Boysun (16,4%), Denov (11,7%) va Termiz (9,2%) hissasiga

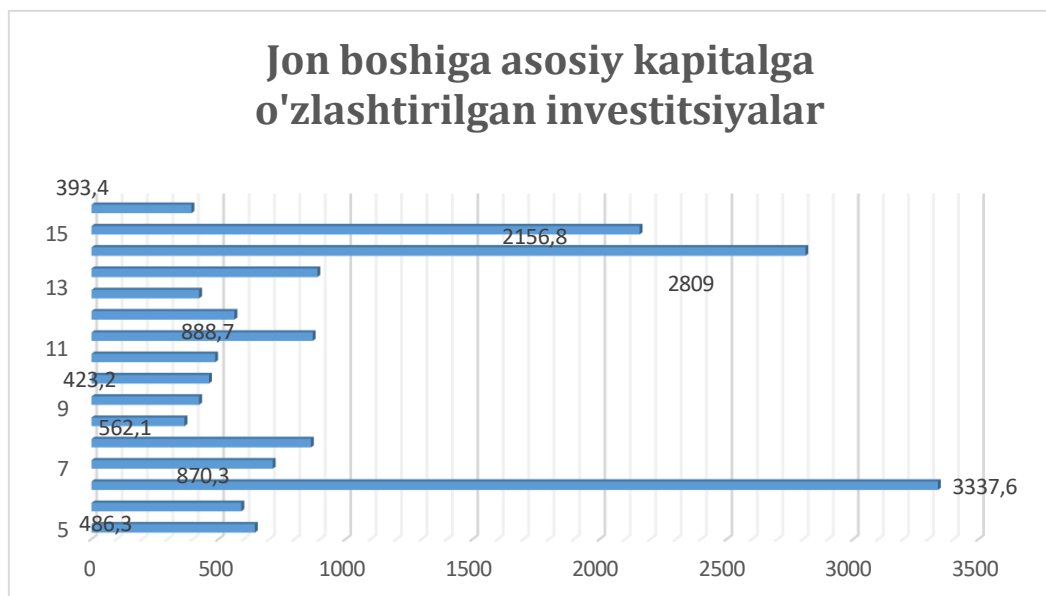
to'g'ri kelgan. Qumqo'rg'on (4,9%), Sherobod (4,7%), Oltinsoy (3,9%), Sho'rchi (3,8%), Angor (3,6%), Uzun (2,9%), Muzrabot, Qiziriq (2,2%), Bandixon (1,9%) tumanlarida investitsiyalar oqimining pastligi kuzatilgan. Hududlarda amalga oshirilayotgan yirik investitsion loyihalar natijasida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi o'tgan yilning mos davriga nisbatan Bandixon (4 baravar), Uzun (3 baravar), Angor (2,5 baravar), Jarqo'rg'on (2,3 baravar) va Denov (2,2

baravar), Sho'rchi (2,1%), Oltinsoy (1,9%), Qumqo'rg'on (1,6%) tumanlarida keskin o'sish darajasini qayd etgan. Lekin, birgina Sariosiyo (57%) tumanida investitsiyalar oqimining pasayishi tendensiyasi kuzatilgan. Viloyat bo'yicha jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 888,7 ming so'mni (Respublika ko'rsatkichidan 527,3 ming so'm kam), o'sish ko'rsatkichi o'tgan yilning mos davriga nisbatan 38,7%ni tashkil qilgan holda respublika hududlari orasida 11-o'rinni egallagan.

Tuman (shahar)lar kesimida jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi bo'yicha Boysun (3,8 baravar), Termiz (3,2 baravar), Termiz shahri (2,4 baravar), tumanlarining ko'rsatkichi viloyat ko'rsatkichidan yuqori bo'lgan. Bandixon (1,5 baravar past), Sherobod (1,6 baravar), Oltinsoy (1,7 baravar), Qumqo'rg'on (1,8 baravar), Qiziriq (1,9 baravar), Sho'rchi (2,1 baravar), Uzun (2,3 baravar), va Muzrabot (2,4 baravar) tumanlari ko'rsatkichining viloyat ko'rsatkichiga nisbatan pastligi qayd qilingan. Jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy vositalarga kiritilgan investitsiyalar hajmi bo'yicha ham tumanlar o'rtasida keskin tavofutning mavjudligi kuzatilgan. Jumladan, eng yuqori ko'rsatkich qayd qilingan Boysun tumanida jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiya hajmi Muzrabot tumaniga nisbatan 9 baravar, Uzun tumaniga nisbatan

8,5 baravarga ziyoddir. Tahlil qilinayotgan davr mobaynida viloyat bo'yicha asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning 43,9 foizi chet el investitsiyalari hisobidan, 13,9 foizi –

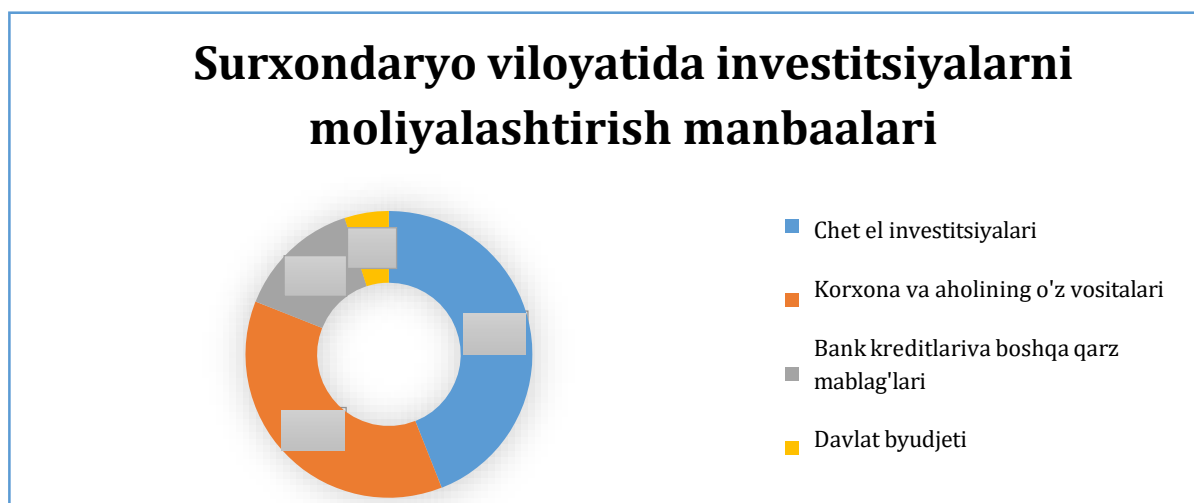
tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari, 37,3 foizi - korxona va aholining o'z vositalari hisobidan, 4,9 foizi - davlat byudjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan.

1-rasm. Surxondaryo viloyatida aholi jon boshiga asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning tumanlar kesimidagi holati (ming so'mda)

1. Angor; 2. Bandixon; 3. Boysun; 4. Denov; 5. Jarqo'rg'on; 6. Muzrabot; 7. Oltinsoy; 8. Qiziriq; 9. Qumqo'rg'on; 10. Sariosiyo; 11. Sherobod; 12. Sho'rchi; 13. Shurxondaryo v.; 14. Termiz; 15. Termiz sh.; 16. Uzun.

Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

2-rasm. Surxondaryo viloyatida investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari ulushi

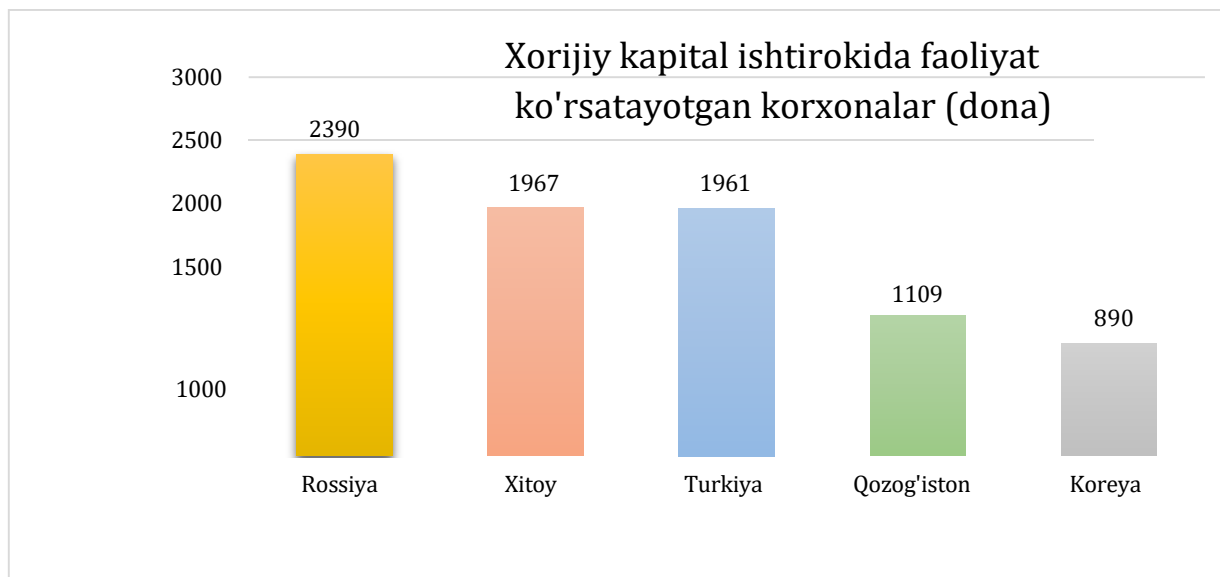
Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

Rasmda ko'rsatilganidek Surxondaryo viloyatiga kiritilgan investitsiyalar ichida xorijiy investitsiyalarning ulushi yuqori bo'lib, 44 foizni tashkil qilmoqda. Demak viloyatda so'ngi oylarda investitsiyon muhit jozibadorligi yaxshilangan.

Hozirgi kunda O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalar oqimining jadal sur'atlarda o'sishini quyidagi omillar belgilab bermoqda: 1) mamlakatdagi investitsiya muhitining barqarorligi; 2) valyuta kursini tartibga solishdagi ijobiy o'zgarishlar; 3) mamlakatning soliq mexanizimini takomillashtirishning aniq yo'nalishlari belgilanganligi; 4) soliq qonunchiligida xorijiy investitsiyalarning faoliyatini tartibga soluvchi qaror va

qonunlarning ishlab chiqilganligi; 5) jahon tovar bozorlaridagi eksportyorlar uchun qulay narx konyukturasining vujudga kelganligi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2022 yil 1- aprel holatiga respublikamizda ro'yxatdan o'tgan xorijiy kapital ishtirokidagi korxona va tashkilotlar soni 14 109 tani tashkil etib, ulardan 13 656 tasi faoliyat yuritmoqda. Faoliyat ko'rsatayotgan xorijiy capital ishtirokidagi korxonalar soni o'tgan yilning moz davriga nisbatan 1417 taga oshgan¹.

3-rasm. Xorijiy kapital ishtirokida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarning davlatlar kesimida soni

Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

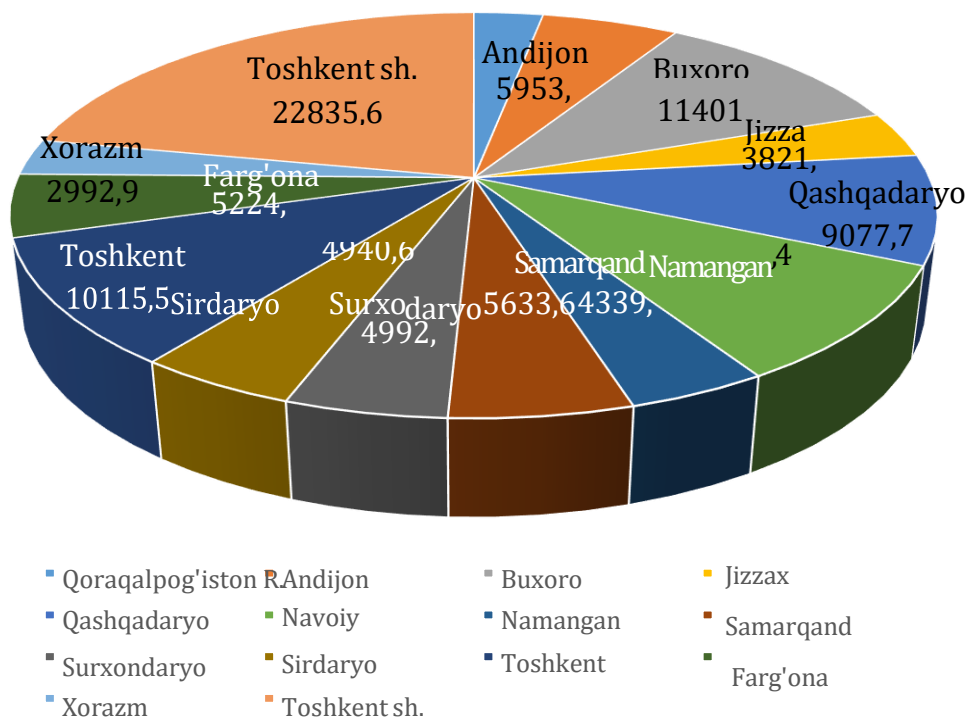
Yuqoridagi rasm 2022 yil 1-aprel holatiga ko'ra mamlakatimizda xorijiy kapital ishtirokida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarning davlatlar kesimida eng yuqori ulushni Rossiya Federatsiyasi tashkil etib, 2390 taga yetganligini ko'rsatmoqda. Yanvar-mart oylarida Rossiya Federatsiyasi ishtirokida 107 ta, Turkiya ishtirokida 95ta, Qozog'iston ishtirokida 46ta, Xitoy ishtirokida esa 45ta xorijiy kapital hissasi mavjud korxonalar ochilganligi investitsiyalar jalb qilish holatimiz yaxshilanayotganligidan dalolat beradi.

2021 yilda hududlar kesimida asosiy kapitalga kiritilgan xorijiy investitsiyalar Toshkent shahriga eng ko'p jalb qilingan bo'lib, 22 835,6 mlrd so'mni, umumiy jalb qilingan asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalarga nisbatan 21,86% ni tashkil etdi. Shuningdek, mazkur yilda kiritilgan investitsiyalardan 8 milliard 100 million dollari

- to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalardir. Ushbu investitsiyalar o'zlashtirilishi natijasida 318 ta yirik va 15 mingdan ziyod hududiy loyihalar amalga oshirildi. Yangi korxonalarda 273 mingdan ortiq ish o'rni tashkil etilgan hamda ular ishlab chiqargan mahsulot kelajakda 1 milliard dollardan ziyod eksport va 530 million dollarlik import o'rnini to'ldirish imkoniyatiga ega (4-rasm). Xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotini jadallashtirish va yangi ish o'rinlarini yaratish uchun eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Investitsiyalar va kreditlar Respublikamiz iqtisodiy faoliyat turlarini ham rivojlantirib kelmoqda. Investitsiyalar nafaqat hududlar iqtisodiyotini, balki iqtisodiy tarmoq va sohalarni rivojlantirish uchun ham keng miqyosda amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda sanoat, qishloq xo'jaligi, elektr energiya va gaz tarmoqlari, konchilik iqtisodiy tarmoqlarida investitsiya va kreditlar sezilarli darajada ko'p jalb qilindi.

¹ <http://www.stat.uz> (Statistik ma'lumotlar portali)

Hududlar kesimida 2021 yilda jalb qilingan asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar (mlrd. so'm)

4-rasm. Hududlar kesimida 2021 yil yakunlari bo'yicha jalb qilingan asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar (mlrd. so'm)

Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

Investitsiyalar nafaqat hududlar iqtisodiyotini, balki iqtisodiy tarmoq va sohalarni rivojlantirish uchun ham keng miqyosda amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda sanoat, qishloq xo'jaligi, elektr energiya va gaz tarmoqlari, konchilik iqtisodiy tarmoqlarida investitsiya va kreditlar sezilarli darajada ko'p jalb qilindi. Bunda xorijiy investitsiya va kreditlar yildan yilga ortib bormoqda. Sog'liqni saqlash sohasida ham investitsiyalarning jalb qilinishi kerakligi pandemiya davrida tibbiyot eng muhim soha ekanligini isbotladi. Tibbiyot sohasini rivojlantirish uchun nafaqat moddiy bazaga, balki ilmiy salohiyatga ham investitsiyalarni kiritish maqsadga muvofiq bo'ladi.

2-jadval
Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha 2021 yilda jalb qilingan xorijiy investitsiya va kreditlar tarkibi

№	Iqtisodiy faoliyat turlari	Xorijiy investitsiya va kreditlar (mlrd. so'm)	Xorijiy investitsiya va kreditlarning ulushi (% da)
1.	Qayta ishlash sanoati	39213,1	37,5
2.	Tog' - kon sanoati	14872,8	14,2
3.	Elektr, gaz bilan ta'minlash	12622,4	12,1
4.	Qishloq xo'jaligi	10156,4	9,7
5.	Boshqa faoliyat turlari	8447,6	8,4
6.	Tashish va saqlash	6309,3	6,0
7.	Qurilish	4854,2	4,6
8.	Sog'liqni saqlash	4332,3	4,1
9.	Axborot va aloqa	2139,2	2,0
10.	Suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya	1510,0	1,4

Manba: statistik ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2021 yilda qayta ishlash sanoati 39 213,1 mlrd so'm, umumiy jalb qilingan xorijiy investitsiya va kreditlar tarkibida 37,5% ni tashkil qilib, yetakchilik qildi. Suv bilan ta'minlash va kanalizatsiya faoliyat turi 1 510,0 mlrd so'mni tashkil qilib, umumiy mablag'ning 1,4 % ini tashkil qildi va bu iqtisodiy faoliyat turlarida eng kam ko'rsatkichni tashkil qilgan. Faoliyat tarmoqlarini tahlil qilish natijasida investitsiya sohasidagi muammolarimizni aniqlash imkoni bo'lmoqda. Bu muammolarni hal qilish orqali tarmoq va hududlarga investitsiya oqimini jadal jalb qilishimiz mumkin.

Xulosa va takliflar.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, investitsiya jalb qilingan har qanday soha borki, rivojlanmasdan qolmaydi. Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun investitsiya muhitini yaxshilash va jozibadorlikni oshirish, bu orqali soha va hududlarning iqtisodiyotini yuksaltirishimiz mumkin.

Investitsiya sohasida quyidagilarni taklif sifatida keltirish mumkin:

hududlardagi investitsiyalarni jalb qilish mumkin bo'lgan firma va tadbirkorlik ob'yektlari o'rganish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish yo'llari bo'yicha takliflar ishlab chiqish samarali;

xorijiy investorlarning talablari va ularni nimalar jalb qilishi tahlil qilish va hududning investitsion holatini ushbu talablarga mos ravishda yaxshilash bo'yicha amaliyishlar olib boorish lozim;

hududlarda tadbirkorlik muhitidan biznesmenlik muhitiga o'tish, bajarilayotgan va bajarilishi kerak bo'lgan ishlarni tizimli yo'lga qo'yish va bu orqali investorlar jalb qilish yo'nalishlari bo'yicha takliflar yaratish investorlarni jalb qiladi;

sarmoya kiritgan xorijiy investorlarni o'z mablag'ini to'g'ri yo'naltirganligiga ishonitirish yo'llari shakllantirish lozim.

Adabiyotlar/Jumepamypa/Reference:

Franf J. Fabbozi, Rolland Fuss, Dieter G. Kaister. (1997) *The Handbook of Commodity Investing. Copyrighted Materials. Second Edition. John Wiley & Sons, Inc. P. 966*

G'ozibekov D.G. (2002) "Investitsiyalarni moliyalashtirish muammolari", iqtisod fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T., -24 b.

Imomov H.H. (2011) "Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish". O'quv qo'llanma. – T.: TDIU, - 110 b.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.02.2021 O'RQ – 671 – son qarori bilan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan yangi tahriri). // www.lex.uz

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston Strategiyasi.-T. : "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. 464 bet.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida"gi 2022 yil 28-yanvardagi PF-60 sonli Farmoni. www.lex.uz.

Qaror (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining 2021 – 2023 yillarga mo'ljallangan Investitsiya dasturini amalga oshirish chora – tadbirlari to'g'risida"gi (PQ-4937-son. 28.12.2020y.) Qarori. // www.lex.uz

Theodore H.Moran, Joseph M.Grieco, Dennis J.Encarnation. (2021) *Investing in Development: New Roles for Private Capital? New York. Imprint- Routledge. P. 208.*

Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. (2003) *ИНВЕСТИЦИИ: Пер. с англ. – М.: ИНФРА – М., – XII, с.1.*